

La Catalunya post-17-A: els perquès del terror

Des del 17 d'agost passat, Catalunya està en xoc. Un grup de joves de Ripoll —cap dels quals no arribava als 30 anys— es va organitzar i va cometre dos atemptats a Barcelona i a Cambrils, reivindicats, poques hores després, per l'autodenominat Estat Islàmic. El resultat ha estat devastador: 16 persones mortes i més de 100 ferides. Els motius concrets que van empènyer els autors a perpetrar els assassinats no els sabem mai perquè la major part d'ells foren abatuts per la policia. Per això, aquest reportatge aporta veus expertes i diverses per a la reflexió més enllà dels atacs; busca el context; subratlla preguntes (que potser encara no tenen resposta) i introdueix debats que poden ser útils de cara al futur.

Text: Laia Soldevila / Il·lustració: Jordi Borràs

Era molt difícil saber les intencions dels nois i aturar els atemptats. El seu entorn familiar i social no ho va poder preveure perquè no existien indicatius palpables i immediats que permetessin conèixer els propòsits dels atacants. Però **hi ha condicionants més profunds, que tenen a veure amb la nostra societat i les nostres dinàmiques socials, que hagin contribuït a la radicalització dels joves?** Per afrontar el futur, ens cal reflexió. “Hem de parlar de com podem incloure aquests joves perquè formin part plenament de la societat catalana. Que sentin que Catalunya és la seva terra, de manera que siguin capaços de rebutjar qualsevol missatge radical o extremista”, [deia](#), entre plors, Haifa Oukabir, germana d'un dels autors abatuts a Cambrils, en el discurs d'homenatge a les víctimes dels atemptats que es va fer a Ripoll. CRÍTIC ha recollit reflexions de diversos experts que parlen de problemes de fons que van més enllà dels atemptats però que poden ser cabdals per evitar-ne de futurs.

Un perfil de gihadista fora dels tòpics

“Aquests nens eren nens com tots. Com els meus fills, eren nens de Ripoll”, [escrivia a 'Vilaweb'](#) Raquel Llull, educadora social a la capital del Ripollès i que va treballar amb 7 dels autors dels atemptats. Com són els joves que, vivint en un país suposadament benestant, decideixen assassinar els seus conciutadans i buscar la pròpia mort en nom de l'Estat Islàmic? “Els qui perpetren els atacs a Europa no són habitants de Gaza, de Líbia o de l'Afganistan. **No són necessàriament els més pobres o els més humiliats o els menys integrats**”, [explica a 'The Guardian'](#) Olivier Roy, investigador al Centre d'Estudis i Recerques Internacionals (CERI, París) i professor de l'Institut d'Études Politiques. Per contra, Roy descriu l'actual perfil d'un gihadista com el d'“un jove, de segona generació d'immigrants o convertit; molt sovint involucrat en episodis de petits furtus; sense pràcticament educació religiosa però amb una ràpida reconversió, freqüentment a

través d'un grup d'amics o de les xarxes socials”.

L'extremització d'un jove és multicausal, però és important destacar la poca rellevància del factor religiós. El perfil “del nou gihadista” que descriu l'investigador allunya la religió com a arma de radicalització. “La radicalització violenta no és conseqüència de la radicalització de la religió”; més aviat parlem de la “islamització de la radicalitat”. **“És com si l'islam fos una manera de donar sortida a les seves frustracions personals”**, diu a [‘El Temps’](#) el professor de filosofia de la Universitat Ramon Llull Joan Garcia del Muro. La figura del suïcida massiu no és nova en el món contemporani. Olivier Roy cita l'exemple d'alguns adolescents nord-americans que s'han presentat als seus instituts i han disparat contra els seus companys de pupitre. Ambdós exemples comparteixen l'esperit d'una “violència nihilista” que aparentment busca la mort com a finalitat i no com a eina. Hi ha, és clar, diferències de fons entre aquests joves i els que opten per l'extremisme violent a través de l'islam. Però què fa que un jove, qualsevol jove, se senti atret per la cultura de l'odi i acabi matant?

“No hem de parlar de la radicalització de la religió, sinó de la islamització de la radicalitat”, diu Olivier Roy

Garcia del Muro considera, en la mateixa entrevista, que “tot això té a veure una mica amb vides fracassades, amb intents d'adaptació, d'integració en una societat que no els acaba d'integrar”. Amb aquesta idea hi coincideix Jaume Funes, psicòleg, educador i periodista. En una conversa amb CRÍTIC, Funes cita com a factors necessaris **“el desarrelament, una identitat encara en gestació, la vulnerabilitat, la ira derivada de l'exclusió social i la possibilitat de transcendir”**. Quantes d'aquestes característiques compartien els joves del 17-A? I, si és així, quina corresponsabilitat hi tenim com a societat? L'experta en seguretat i tecnologia Gemma Galdon [escribia a ‘Ctxt’](#) una tirallonga llarga de preguntes i reflexions pertinents: “En quin camp de mines estem construint el nostre miratge de recuperació econòmica? Si la nostra única vara per mesurar la integració és el nivell de comprensió del català (o del castellà), no és que hem internalitzat que un musulmà no pot tenir les nostres mateixes aspiracions?”, i hi afegia: **“Potser parlar català però seguir sent ‘moro’ i aixecar-se a les 3 del matí per cobrar 50 euros en negre no és el somni dels adolescents del nostre país**. Potser no és el mateix ser emigrant de primera generació i aspirar a la pau, casa i treball que ser de segona generació i criar-te amb expectatives d'ascens social per després donar-te amb el sostre de vidre una vegada i una altra”.

Què hem entès per integració?

Els atemptats han avivat una vegada més el debat social al qual feia referència Galdon amb les seves preguntes. Què entenem per integració? Qui l'ha de valorar i com? El diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans defineix la integració com “l'ajustament de les parts que componen un sistema social” i hi afegeix dues entrades més: “Procés amb què una societat assimila els elements que li són heterogenis: immigrants, marginats, etc.” i “Assumpció, més o menys coactiva, de grups ètnics o nacionals per un altre de més gran o poderós, o de grups socials d'una mateixa ètnia en un altre de dominant”. Així, doncs, **“ajuntament entre parts”, “procés”, “assumpció coactiva”**. Es dona així, també a la pràctica?

“Potser parlar català i seguir sent ‘moro’ i aixecar-se a les 3 del matí per 50 € en negre no és el somni d'un adolescent”, escrivia Gemma Galdon

Hamid Benhammou, educador al Casal del Raval des de fa 20 anys, parla amb CRÍTIC i destaca el caràcter reflexiu de la integració. “D’una banda, hi ha un ‘nano’ que vol integrar-se a la cultura catalana; però, de l’altra, la societat catalana ha de voler integrar aquest jove”. Benhammou assenjala que sempre “es focalitza la integració en el nouvingut; però, si la societat no vol, aquest procés no es dona”. En aquest sentit, Jaume Funes parla clar: **“No és cert que la societat vulgui la integració; volem simplement que no molestin”**. El psicòleg és mostra molt crític: “Hi ha una convivència no estrident entre comunitats que no genera expressions violentes, però això no vol dir que parlem d’integració. Aquesta paraula implica saber l’un de l’altre, i això no es dona”. El cert és que, segons un [estudi monogràfic](#) del Centre d’Estudis d’Opinió (CEO) publicat el 2012 que agrupava respostes del mateix CEO i també d’enquestes del Centre d’Investigacions Sociològiques (CIS), **4 de cada 10 catalans consideraven que la immigració era negativa per a Catalunya** (poc més d’un 30% la qualificaven de positiva, i gairebé la mateixa proporció, ni positiva ni negativa). “Amb l’arribada de persones d’altres països, considera que Catalunya és un lloc millor?”, també els preguntava l’enquesta. La percepció que recollia el sondeig era que amb l’arribada de la immigració Catalunya no era un lloc millor per viure. En una escala de 0 a 10, on 0 significa ‘pitjor’ i 10 ‘millor’, la mitjana en conjunt era del 4,60.

Benhammou, nascut i criat a Catalunya, fill d’immigrants marroquins que van venir l’any 1967, parla en pròpia pell: “Jo he anat al metro i senyores grans s’han agafat la bossa de mà per por que els robés. O gent que es pensa que per tenir arrels marroquines venc droga”. Un altre exemple és el de la Nora Baños, filla de pare immigrant i mare catalana. És integradora social i estudiant de ciències socials a la UOC i explica a CRÍTIC que **fa pocs anys va decidir posar-se el vel i “va ser en aquell moment que vaig començar a tenir problemes**. He patit discriminacions als estudis i a la feina i desconeixement per part de les meves amistats”. Baños subratlla que “els estereotips fan mal i per desgràcia en tenim molts. Si els continuem defensant, estem contribuint a crear odi en gent molt jove que s’acaba creient discursos com els de l’Estat Islàmic”. En [una entrevista](#) de fa mesos a CRÍTIC, el periodista Joan Roura deia que “bona part dels musulmans que viuen a Europa s’han sentit algun cop discriminats” i ho atribuïa a “un problema d’integració i de diàleg dins les nostres societats”.

És possible que no ens adonem de totes aquestes disfuncions en el procés d’integració? Ismael Palacín, president de la Fundació Bofill, diu a CRÍTIC que la frase **“català és qui viu i treballa a Catalunya” té moltes contradiccions, però subratlla “la importància que el discurs oficial sigui aquest; és un bon punt de partida**. Quan no ho és, només queda la policia, com passa a les ‘banlieues’ franceses”. Les característiques de les ‘banlieues’ franceses, [les explicava](#) a aquest mitjà el filòsof català instal·lat a París Xavier Espinet en una anàlisi sobre les eleccions franceses d’enguany. Què podem fer per allunyar-nos d’unes futures ‘banlieues’ catalanes?

Un sistema educatiu amb deficiències importants

Bona part dels joves que van cometre els atemptats s’havien format en el sistema escolar català. A mitjan anys noranta, Espanya i Catalunya vivien un moment d’expansió econòmica gràcies, en bona part, a la bonança de la construcció. El sector ofería llocs de treball poc qualificats i l’oferta va ser coberta per un volum important de nouvinguts. Quan arriben, “el que es troben és un país amb molt poc context intercultural, molt poc preparat per rebre immigració”, diu Ismael Palacín, que concreta: “No hi havia eines d’acollida i de benvinguda potents, ni polítiques socials i de suport a les famílies i, a l’escola, Espanya patia un alt índex d’abandonament escolar”. En aquest context, entre el 2000 i el 2010 la població escolar nouvinguda va passar d’un 2,5% a un 15%. “És el país europeu que va acollir més immigrants en un període de pau més curt de temps”, explica Palacín, que, tot i així, destaca **l’èxit de l’acollida inicial gràcies “al sobre esforç del professorat i al teixit social” de Catalunya**.

“Catalunya és qui més població immigrada ha acollit en un període de pau més curt”, explica Ismael Palacín

Ara bé: **l'èxit de l'acollida no ha vingut acompanyat per la promoció escolar**. Les taxes d'abandonament escolar de joves d'origen immigrant a Catalunya són molt més altes que la mitjana i són especialment víctimes d'aquest factor els alumnes d'origen magrebí. “Els fracassos que tenen aquesta generació de nous nadius o de fills d'immigrants no són més que els fracassos que ja teníem amb la població autòctona, però de forma multiplicada”, subratlla el director de la Fundació Bofill. L'estudi [‘Trajectòries socials i integració dels joves nous nadius a Catalunya’](#), obra dels sociòlegs Xavier Martínez-Celorio i Antoni Marín, aporta dades preocupants en aquest sentit. La investigació, que va publicar el 2015 a partir de l'[‘Enquesta a la Joventut de Catalunya’](#) (EJ 2012), l'última que s'ha publicat fins ara, ja confirmava que, a 24 anys, un 48% dels joves autòctons ha deixat els estudis, davant un 70% dels nous nadius residents a Catalunya. Els autors de l'estudi també corroboraven que “els fills d'obrers autòctons tenien set vegades més probabilitats de titular-se en l'educació superior que els fills d'obrers immigrants” i que **“la desigualtat més gran d'oportunitats i el descens més gran social que pateixen els joves nous nadius es tradueix en identitats de rebuig, d'alteritat i encapsulament on no intervé la religió”**. L'estudi assegurava que fins a un 44% dels joves d'origen immigrant se situava en “l'alteritat”, és a dir, “en un espai antagònic a la democràcia” que implicava “poca o nul·la participació cívica, actituds i valors ideològics poc democràtics i identificació amb el país o la cultura d'origen, no pas amb la de destí”.

Aquestes “identitats de rebuig” poden derivar en la radicalització dels joves? No se sap si hi ha una relació directa; però des del darrer curs la Generalitat i els Mossos d'Esquadra han creat el [‘Protocol de prevenció, detecció i intervenció de processos de radicalització islamista’](#). Els resultats encara s'han d'avaluar, però la forma i el contingut ja [han rebut crítiques](#) i, abans no comenci el nou curs, ja s'[ha anunciat](#) que s'hi implementaran canvis (proposta que ha rebut [noves crítiques](#)). També hi ha altres dèficits del sistema educatiu que el president de la Fundació Bofill considera que cal subratllar i que ell mateix va enumerar en un fil de Twitter. La **manca de tutorització i d'atenció personal als alumnes, el poc treball en el foment de la diversitat cultural, la segregació a les escoles** —problema que també [ha denunciat](#) el Síndic de Greuges—, **la falta d'inversió als centres on hi ha un alt percentatge d'alumnes migrants i el dèbil suport a les famílies**. Les estudioses Beatriz Ballestín i Sheila González alertaven del perill de “cronificació” d'aquests aspectes al monogràfic [‘Reptes de l'educació a Catalunya. Anuari 2015’](#), que publica la Fundació Bofill.

Si ens preocupa l'exclusió dels joves immigrants, què cal promoure i què evitar a les escoles?

Alguns temes centrals a CAT en un fil (obert) <https://t.co/EUIXFwKhQw>

— Ismael Palacín ? (@ismaelpalacin) [August 19, 2017](#)

Classe, identitat i referents, tres factors cabdals

L'escola no és l'únic àmbit on fer-se preguntes i buscar respostes. El director de la Fundació Bofill considera que a Catalunya **“les grans desigualtats les tenim fora de l'escola perquè precisament aquest àmbit no és considerat com una política pública** i, per tant, no s'hi inverteix”. Palacín cita el poc suport econòmic que tenen, per exemple, les activitats extraescolars a

casa nostra, un aspecte que afecta de manera important els sectors de la població més desafavorida. Els experts en gihadisme consideren que el factor socioeconòmic no té per què ser un factor determinant per a la radicalització dels joves, però no deixa de ser un element condicionador de la seva vida personal i social. **“La classe social — diu Jaume Funes— és el primer barem que diferencia els adolescents”**. El psicòleg repeteix una idea que ja ha explicat en altres mitjans: “El problema no és ser ‘moro’, sinó un ‘moro de merda’ en un barri on tothom et margina. La pobresa i l’exclusió afegeixen la ràbia de qui creu que no pinta res”. Era el cas dels joves de Ripoll? El sociòleg Santi Eizaguirre [escribia a CRÍTIC](#) sobre les característiques socioeconòmiques de la comarca del Ripollès, on parlava de “manca d’oportunitats laborals”. La perpetuació del factor classe social, en relació amb les oportunitats, és una qüestió que tindrà molt pes en el futur i no solament per als joves amb orígens immigrants. El professor d’antropologia de la URV Jordi Moreras cita [aquest informe](#) de l’Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE) del 2015 on **es calcula que 20 milions de joves a Europa ni estudien ni treballen i quedaran exclosos del mercat laboral**. Com ho afrontarem?

“El problema no és ser ‘moro’, sinó un ‘moro de merda’ en un barri on tothom et margina”, diu Jaume Funes

Als condicionants socioeconòmics, els experts amb qui ha parlat CRÍTIC hi conjuguen un factor tan o més important: la qüestió generacional. Molts dels joves del 17-A acabaven de passar la seva etapa d’adolescents, un moment vital de cerca d’identitat i de pertinença al grup. “Un adolescent sempre es formula preguntes sobre qui és i què vol ser i, en el cas dels **adolescents fills d’immigrants, el grau de contradiccions que els genera la cerca de respostes és més gran**: quin idioma parlo, amb qui em relaciono, he de seguir la ‘lògica vital’ familiar o no?”, relata Jaume Funes. La sociabilització entre la generació dels pares, que van ser els que van prendre la decisió d’emigrar, i la dels fills, molts nascuts i crescuts a Catalunya, és diferent. Aquesta generació de joves ha tingut ‘inputs’ de dues cultures i s’ha hagut “de reinventar una identitat pròpia”, diu Ismael Palacín. Com viuen els adolescents l’encaix d’aquestes dues cultures? “Quan vaig optar pel vel, les meves amigues es van lamentar que ja no podríem anar a la discoteca o sortir i beure. Però això no canvia la meva identitat: jo amb el vel continuo sent tan catalana com abans, però ara integro també la meva part musulmana”, explica Nora Baños. Viure en terra de ningú. Així és com defineix el professor de filosofia Garcia del Muro el sentiment del difícil encaix de les dues cultures, a l’entrevista d’“El Temps”. Aquest professor de la Ramon Llull **alerta precisament que una “solució” d’aquest “buit identitari” és el que ofereixen grups com l’Estat Islàmic**: “Una identitat ja creada, construïda completament, que no necessita fer gaires voltes, que et convida a una comunitat que no t’has de treballar més”.

El criminòleg i president de la Comunitat d’Intel·ligència i Seguretat Global (CISEG), David Garriga, respon en una [entrevista a ‘El Món’](#) que la clau serà **“donar eines als nostres joves perquè puguin substituir el discurs radical del Daesh per un de més saludable, però alhora igual d’atractiu”**. La societat, diu Garriga, “té un paper fonamental; les famílies, els professors, els pares, són actors necessaris per lluitar contra aquest discurs nociu”. L’educador Hammid Benhammou insisteix en la importància de “fer un acompanyament a les famílies: els cal formació per ajudar-les amb els seus fills. El model pedagògic marroquí —que és el que més conec— no funciona gaire aquí”. Cheima El Jebary, coordinadora de seus de l’Associació Joventut Multicultural Musulmana, també [parlava](#) a ‘El Punt Avui’ d’implicar referents de la comunitat musulmana. El Jebary feia especial referència als imams, a qui dedicava aquesta crítica: “No tenim imams joves, preparats i que coneguin el carrer”. Per Nora Baños, també és una qüestió de fer visibles els treballs d’apoderament de la comunitat. “Hem de visibilitzar que som molts els catalans musulmans que estem implicats, que fem coses per canviar la societat i no ens deixem convèncer per discursos

fàcils". I Míriam Hatibi [deia](#), a CRÍTIC, que **també troba a faltar referents que els facin de mirall als mitjans**. "La televisió no mostra la diversitat de Catalunya", afirmava, i posava com a exemple sèries com 'Merlí', on "van fer cagades monumentals, per exemple. I llavors el que passa és que els joves musulmans i els fills d'immigrants no s'hi veuen representats".

"Hem de fer un acompanyament a les famílies per ajudar-les amb els seus fills", demana Hammid Benhammou

Una mirada a fora: la cosmovisió del món àrab

Impulsar referents positius al país... i fora d'ell. Des dels seus inicis, el Daesh ha pres rellevància mundial pels seus atemptats suïcides contra mesquites xiïtes i les brutals decapitacions filmades en vídeo. El món arabomusulmà, sunnita, acomplexat i amb consciència de sentir-se vexat, veu aviat aquest grup extremista com "un salvador" i així el promociona. Algú capaç de plantar cara a 'Occident', un "contrapoder" on "emmirallar-se" que ha pogut expandir-se durant anys de manera més o menys impune. "El Daesh va créixer a Síria comptant amb la connivència tant del Govern d'Al-Assad com amb la dels americans, que no hi han lluitat fins que les dimensions de les seves accions no han estat desproporcionades", critica Txell Bragulat, directora i membre de l'ONG Sodepau a CRÍTIC. "Ara tenim un moviment extremament violent que reula tant a Síria com a l'Iraq i que està perdent capacitat econòmica i recaptatòria", explica Bragulat. La directora de Sodepau assenyala la **correspondència que s'està donant entre la pèrdua de territori del Daesh i l'augment d'atemptats a Europa**: "És la seva manera de mantenir la seva incidència".

Què veuen els joves fills d'immigrants àrabs en el Daesh per reivindicar la seva causa? La directora de Sodepau considera que la mirada s'ha de centrar no en els joves, sinó en els nostres governs i la nostra societat. "**Com hem tractat les societats d'aquests països? Hem aprofitat les seves guerres per als nostres interessos i no hem donat suport a les opcions democràtiques que han intentat sortir**", critica. Aquests interessos van quedar palesos en dos reportatges de CRÍTIC que, d'una banda, van denunciar la [col·laboració del Govern espanyol](#) en els negocis d'empreses en països de dubtosa reputació democràtica com els Emirats Àrabs o l'Aràbia Saudita i, de l'altra, la [venta d'armament](#) per part d'entitats bancàries en alguns d'aquests països en conflicte. Bragulat considera que no donar suport a opcions emancipadores i alliberadores ha tingut com a conseqüència que **els joves només "coneixen un referent com el Daesh i no els moviments democràtics, feministes i ecologistes que també tenen els països del Mediterrani"**.

"Els joves només coneixen el Daesh perquè no hem ajudat alternatives democràtiques", critica Txell Bragulat

Els greuges que presenta la directora de Sodepau també els compartia la responsable de l'àrea del món àrab i Mediterrània de l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEM), Lurdes Vidal. En [una entrevista](#) a CRÍTIC, Vidal considerava que a Europa només arriba la visió més "conservadora" del món àrab i que, en canvi, hi ha, a més de moviments, personatges rellevants que estan agafant volada: "Jo veig dones que escriuen literatura amb temes absolutament subversius i nous temes, nous llenguatges, parlen obertament de sexe, com la siriana Salwa al-Neimi a la seva novel·la 'El gust de la mel', traduïda al català... ". La **necessitat de reivindicar les iniciatives pacifistes de la societat civil** també és una de les idees que Pamela Urrutia, investigadora sobre conflictes armats i processos de pau al nord d'Àfrica i a l'Orient Pròxim a l'Escola de Cultura de Pau, [va compartir](#) a CRÍTIC com una de les mesures per combatre l'Estat Islàmic. "Aquestes accions han

quedat invisibilitzades per la dinàmica del conflicte”, lamentava Urrutia, “i és important que es coneguïn i es vegi que a Síria també poden passar coses diferents de la violència”. Després del 17-A, el Govern i la societat civil prendran el compromís de promoure altres referents per incidir en una altra cosmovisió àrab?

El nostre granet de sorra com a societat

Eliminar qualsevol possible dicotomia entre el “nosaltres” i “ells”. Que ningú no tingui la temptació de triar. “Jo aposto per parlar de societat plural i no de societats diverses. **Si fem diferenciació entre uns i altres, estem contribuint a generar més estereotips i més diferències.** No n’hi ha, no n’hi ha d’haver”, diu Nora Baños. La integradora social considera que els musulmans catalans “hem d’estar orgullosos de la diversitat que podem aportar al país. L’hem de donar a conèixer, que la gent sàpiga com som”, diu. Baños considera que, en aquest sentit, la tolerància, sobretot la religiosa, hi té un paper important. “Jo sempre els dic: el vel em tapa el cabell, no el cervell! Deixeu-me ser com em sento”. L’analista de dades Míriam Hatibi també demanava a CRÍTIC un espai “per a la meva religió”, “un espai que no ha de treure espai a ningú altre, i que en molts aspectes ja hi és però en d’altres no”. Hatibi, però, també subratllava que, malgrat aquests problemes, “aquí s’han respectat molt més que en altres països, com França, els espais públics i la llibertat religiosa, hi ha tranquil·litat al carrer i convivència”.

“Hem d’estar orgullosos de la diversitat que aportem al país com a catalans musulmans”, proclama Nora Baños

El president de la Fundació Bofill considera que el que cal és “oferir possibilitats perquè els catalans amb orígens immigrants creïn els seus propis models on projectar-se”. Benhammou creu que, de les dues cultures, catalana i musulmana, caldria que en sortís una tercera i adverteix que, si això no passa, estem parlant d’assimilació. “Si a mi m’insulten molt per ser musulmà”, exemplifica, “puc adoptar la identitat catalana; però, si això és a la inversa, puc focalitzar-me en la musulmana. No hauria d’haver-hi la pressió d’aquesta elecció”, explica aquest educador social. Ismael Palacín té una visió semblant. Per ell, el model seria “**que algú es pogués sentir català-musulmà sense haver de renunciar a cap de les dues identitats, com passa als EUA:** algú que és afroamericà no és un africà ni és menys americà per anomenar-se “afro”; és simplement la seva manera de ser americà tan vàlida com qualsevol altra”. Acceptar, gestionar, promoure, defensar la diversitat. Abraçar-la, com [es va fer a Rubí](#) o com van fer la [Maria Majó i la Hanan el Yazidi](#). I, evidentment, sense oblidar la necessària implicació institucional per fer-ho possible, com recorda en [un article](#) publicat al CIDOB el professor d’antropologia de la Universitat Rovira i Virgili Jordi Moreras: “És necessari que els models de socialització elaborats per totes les institucions siguin capaços de **generar la suficient complicitat i confiança perquè tots nosaltres siguem capaços de construir unes identitats coherents amb relació als nostres contextos socials**”.

Viure la diversitat és també combatre l’estigmatització. La comunitat musulmana —com altres col·lectius d’origen immigrant— la pateix directament, com denunciava Míriam Hatibi: “**N’hi ha uns quants que estan a la contra facis el que facis:** si els immigrants es nacionalitzen, per què es nacionalitzen? Si no ho fan, és que no s’estan integrant. Si obren un negoci, per què l’estan obrint? Si treballen, per què treballen i treuen feines als d’aquí? Si no treballen, és que estan rebent ajudes... “. El [monogràfic del CEO](#) sobre la percepció de la immigració del 2012 recollia tots i cadascun d’aquests estigmes: la immigració fa baixar els sous (un 64% dels enquestats), la qualitat de les escoles (un 54%), abusa de la sanitat (un 58,6%), reben molt més del que aporten (un 69,5%)... Estem disposats a combatre’ls tots?

Els reptes són molts i no existeix una vareta màgica per resoldre els problemes. Tenim només una fotografia parcial de la situació perquè és impossible conèixer totes les causes de la radicalització dels joves. Però els factors assenyalats són el que els experts destaquen com a rellevants i sobre els quals tenim alguna responsabilitat. Hi farem alguna cosa? Com ha deixat escrit el filòsof Santiago Alba Rico en [aquest article](#) a 'Cuarto Poder', "no vam poder impedir que aquells nens es convertissin en assassins; no vam poder impedir que es fuguessin per sempre de la justícia. Responsabilitat de tots els supervivents —i sobretot dels gestors de l'espai públic— és ara **evitar que la islamofòbia i la celebració de la mort extrajurídica destrueixin "els nostres valors"**, omplint de satisfacció —i de raons i de reclutes—a tots els feixistes europeus, siguin musulmans o no".